

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАРМАЦЕВТІВ

PERSONAL QUALITIES AS A COMPONENT OF PHARMACISTS' INFORMATION CULTURE

Професійно значущі риси є інтегрованим комплексом якостей провізора як особистості, вони становлять інформаційну культуру фармацевта і є обов'язковим компонентом професійної підготовки. ІТ-компетентність провізорів варто розглядати як сукупність їхніх професійних якостей, в основі яких є здібності, знання, вміння і навички в галузі освоєння нових інформаційних технологій. Створення інноваційного науково-освітнього середовища у вищих закладах освіти передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання через органічне поєднання класичних методів викладання з інноваційними.

Ключові слова: студенти-фармацевти, особистісні якості, ІТ-компетентність, інформаційна культура, професійна підготовка.

Профессионально значимые черты являются интегрированным комплексом качеств провизора как личности, составляя информационную культуру фармацевта, и являются обязательным компонентом профессиональной подготовки. ИТ-компетентность провизоров следует рассматривать как совокупность их профессиональных качеств, в основе которых есть способности, знания, умения и навыки в области освоения новых информацион-

ных технологий. Создание инновационной научно-образовательной среды в высших учебных заведениях предусматривает качественное обновление содержания и форм обучения через органическое сочетание классических методов преподавания с инновационными методами.

Ключевые слова: студенты-фармацевты, личностные качества, ИТ-компетентность, информационная культура, профессиональная подготовка.

Professionally significant features are an integrated set of qualities of the pharmacist as a person, forming pharmacist's information culture, and are compulsory component of professional training. The IT competence of pharmacists should be considered as a combination of their professional qualities, which are based on capabilities, knowledge, skills and abilities in the development of new information technologies. Creation of an innovative scientific and educational environment involves qualitative updating of content and forms of study through an organic combination of classical teaching methods with innovations at higher educational establishments.

Key words: students-pharmacists, personal qualities, informational culture, IT competence, professional training.

УДК 378.371

Драчук М.І.,
викладач кафедри біофізики
Львівського національного
медичного університету
імені Данила Галицького

Постановка проблеми в загальному вигляді. Вища фармацевтична освіта вважається складною і різномірною системою планомірної підготовки й удосконалення практичних та науково-педагогічних кадрів у фармацевтичній галузі – провізорів. Відповідно до принципів світової системи освіти ХХІ ст., в основі моделі сучасної фармацевтичної освіти закладено етику професії, цілісність особистості та світосприйняття, фармацевтичну культуру з компонентом інформаційної культури і свідомість. Основні завдання і пріоритети розвитку фармацевтичного сектора сформовано в основі програми «Фармація-2005», ухваленої на V Національному з'їзді фармацевтів України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні залишається недостатньо дослідженою як проблема фахової підготовки майбутніх фармацевтів, так і теоретичні та методичні засади інформаційно-культурологічної професійної підготовки загалом. Це зумовлює необхідність розроблення і впровадження відповідних навчальних елективних курсів, метою яких є забезпечення і формування інформаційної культури майбутніх фармацевтів з огляду на інформаційно-комунікаційні технології. Не вивчено і комплекс проблемних питань сучасної підготовки спеціалістів фармацевтичної галузі, зокрема

мотивацію, інформатизацію та особистісні якості фахівців відповідно до потреб і запитів сучасного покоління.

Аналіз використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності фармацевтів дає змогу виявити суттєву невідповідність між рівнем їхньої інформаційної культури та вимогами сьогоденного суспільства щодо її сформованості. Також у Концепції акцентується увага на перспективності інформатизації у фармації шляхом створення комп'ютерних інформаційних систем і баз даних, беручи до уваги моніторинг стану фармацевтичної освіти [9; 10] й складову культури.

Мета статті. Отож, вважаємо, що актуальним є не лише створення умов для одержання фармацевтами-випускниками вищих навчальних закладів певної системи знань, умінь і навичок у галузі інформаційних технологій, тобто професійної компетентності, а й забезпечення високого рівня сформованості інформаційної культури, яка має складову частину особистісних якостей, що зумовило мету даного дослідження.

Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі здобування та засвоєння практичних навичок, але й уміти застосувати їх на практиці в поєднанні з інформаційними технологіями, тобто

бути конкурентоспроможними, планувати власний навчальний процес таким чином, щоб на кожному занятті поетапно досягати професійного становлення і формувати особистісні якості майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Стан сучасної фармацевтичної освіти відображено в наукових дослідженнях А. Зіменковського, А. Котвицької, Р. Лесика, В. Черних; організацію навчально-виховного процесу на фармацевтичних факультетах вищих навчальних закладів досліджували Л. Віннік, В. Георгіянц, Н. Городиська, І. Гриценко, Г. Зайченко, О. Заліська, І. Зупанець, З. Мнушко, Б. Парновський, М. Слабий тощо, формування компетентностей майбутніх фармацевтів у вищих навчальних закладах – Н. Альохіна, Л. Галій, Г. Глембоцька, В. Голубцов, Н. Денисова, І. Комісінська, Л. Пляка, О. Тутутченко, педагогічні технології в системі фармацевтичної освіти вивчали Т. Вахрушева, Б. Громовик, З. Мнушко, С. Мокрянин, Л. Романишина, І. Светочева, О. Павлов тощо, контроль та діагностику якості рівня підготовки майбутніх фармацевтів – Л. Буданова, Т. Козлова, О. Тележкіна.

Виклад основного матеріалу. Вдосконалення й модернізація системи фахової підготовки майбутніх працівників сфери фармації у вищі є важливою науково-освітньою проблемою, яка повинна вирішуватися спільними зусиллями з урахуванням сучасних вимог і потреб суспільства тощо. Створення інноваційного науково-освітнього середовища у вищій школі передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання через органічне поєднання класичних методів викладання з інноваційними, поглиблену та фундаментальну складову частину фахової компетентності щодо готовності майбутніх спеціалістів до професійної діяльності з вузькопрофільною спеціалізацією. Це дозволить забезпечити універсальність, багатоплановість, гнучкість та ефективність оновленого навчального процесу у фармацевтичних закладах освіти.

Як відомо, стрімкий розвиток фармацевтичної науки та якісні зміни в галузі вплинули на відродження освіти як складової системи охорони здоров'я. Наприкінці ХХ ст. перед фармацевтичною галуззю України постали нові масштабні завдання, які вимагали абсолютно сучасного підходу до підготовки фармацевтичних кадрів, перегляду діючих навчальних планів і програм. Однак фармацевтична освіта зайняла особливу нішу у вищій освіті й почала розвиватись у декількох напрямках, оскільки постійний моніторинг потреб галузі ставить нові вимоги щодо підготовки спеціалістів високої кваліфікації.

Функції і завдання реформи системи професійної освіти передбачають становлення та задоволення освітніх потреб суспільства, що безпосередньо пов'язані з моделюванням та вихованням

ключових якостей фахівців-фармацевтів, які в майбутньому стануть відповідальними професіоналами з низкою сформованих ключових особистісних рис. Тобто ефективність навчання і виховання майбутніх провізорів значно підвищиться, якщо формування якостей визнається обов'язковим компонентом професійної підготовки.

Погоджуємося з міркуванням науковця О. Ісаєвої [3] щодо формування якостей майбутніх лікарів і вважаємо за доцільне їх виокремлення як професійно значущих якостей фармацевтів, а саме володіти стійкою єдністю особистісних рис і ціннісних орієнтацій, здатних забезпечити автономне існування: *освіченість, самоорганізація, самостійність, відповідальність, контактність, толерантність, креативність* тощо. Особлива увага повинна приділятися креативності, яка вважається основою для формування творчої особистості, тобто фахівця, який володіє творчим і аналітичним мисленням. Саме тому вища фармацевтична освіта повинна концентруватися не лише на потребах і відповідних умовах, щоб інтенсифікувати високі технології та власний науковий пошук, а й формувати фармацевта як особистість.

Необхідно зазначити, що професіоналізм майбутнього провізора залежить від його особистісних якостей: чесності, відповідальності, порядності, сумлінності тощо. Тому формування особистості як майбутнього фахівця сфери фармації відбувається в певному освітньому чи робочому середовищі, виникає адаптація до навчальної чи трудової діяльності (студенти, викладачі, ВНЗ, аптеки, фармацевтичні фірми тощо), де створюються умови не лише для самовдосконалення в обраній галузі, але й закладаються основи етики та культури. Власне, професійна підготовка є найважливішим періодом у становленні провізора. Саме на цьому етапі особистість отримує знання і виробляє практичні навички та вміння за обраною спеціальністю, а також формується як особистість: комунікація, відкритість, толерантні й гуманні міжособистісні стосунки.

Також варто зосередити увагу на тому, що «стрижньовим показником рівня кваліфікації сучасних фахівців медичної і фармацевтичної галузей є їхня професійна компетентність. Тому в умовах інформатизації вищої медичної і фармацевтичної освіти нову складову частину професійної компетентності лікарів і провізорів, а саме їхню ІТ-компетентність, треба формувати вже в процесі навчання у профільних ВНЗ» [1, с. 76]. Професійна компетентність фахівця фармацевтичної галузі розвивається в процесі здобування вищої освіти в навчальному закладі. Проте в наш час якісна вища освіта неможлива без використання інформаційних технологій у навчальному процесі та наукових дослідженнях, що вважається результатом усебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, які

визначаються особливостями фаху, а також суттєвою передумовою цілеспрямованої діяльності на фармацевтичному ринку. Однак тенденція щодо реалізації компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті з'явилася, проте ІТ-компетентність розглядається лише в контексті використання інформаційних технологій у навчально-практичній діяльності майбутніх фахівців.

Саме професійна готовність майбутнього фахівця й особисті його якості забезпечують ефективність успішного виконання ним своїх обов'язків, коректне використання знань, досвіду, збереження самоконтролю і зміни своєї діяльності в разі потреби. Отож вважаємо, що фахову функцію фармацевтичних працівників недоцільно розглядати окремо від професійного спілкування, соціально-гуманітарної підготовки, забезпечення основ формування психологічних знань, культури, етики та деонтології у вирішенні конфліктних ситуацій з лікарями, пацієнтами, відвідувачами аптечних закладів; виявленні доброзичливого ставлення до пацієнта, відповідальності за виконання своїх обов'язків тощо [7].

Також не варто забувати, що фармацевтична освіта повинна відповідати пріоритетам ХХІ ст. згідно з міжнародними стандартами: а саме – формування в суспільстві поваги до професії, посилення значущості фармацевтичної галузі через якість підготовки висококваліфікованих кадрів, безперервне вдосконалення змісту освіти, запровадження новітніх інформаційних технологій та форм освіти, адаптація до європейських стандартів тощо. Доречно зацентувати увагу, що фармація – наука, яка перманентно розвивається як самостійна галузь у системі охорони здоров'я, вимагає якісної підготовки кадрів з урахуванням особистісних якостей в усіх царинах фармацевтичної діяльності.

Отож, в умовах інформатизації суспільства загалом і фармацевтичної галузі та фармацевтичної освіти зокрема, в професійній діяльності лікарів і провізорів з'являється інформаційно-технологічна функція, виконання якої із залученням потенціалу нових інформаційних технологій забезпечує: формування спеціальних знань, умінь і навичок; розвиток особистісних якостей; підвищення рівня творчих здібностей; розвиток альтернативного і логічного мислення, здібностей до самоосвіти та самовдосконалення впродовж життя. У межах такого процесу «лікарі і провізори повинні вміти працювати із сучасними апаратними і програмними засобами, усвідомлено застосовувати інформаційні технології в професійній діяльності, тобто володіти ІТ-компетентністю. Акцентовано, що ІТ-компетентність лікарів і провізорів, в основному, варто розглядати як сукупність їхніх професійних якостей, в основі яких є здібності, знання, вміння і навички в галузі освоєння нових

інформаційних технологій, а також досвіду їх застосування в професійній діяльності» [2, с. 315].

Варто зосередити увагу на тому, що для успішної професійної підготовки необхідно впроваджувати модернізовані інтегровані форми навчання з використанням інформаційних технологій і технічних засобів та передбачати самостійну роботу для опанування знань, тобто розширювати дидактичні можливості за рахунок використання мультимедійної системи навчання, комп'ютерних програм тощо.

Саме сьогодні виникла потреба у фахівцях нового покоління, які вміють працювати в умовах інформаційного суспільства, що розвивається, і «володіють професійно значущими характеристиками, що передбачає підвищення якості професійного навчання в аспекті вдосконалення його загальноосвітньої підготовки» [4, с. 227].

Важливо звернути увагу на те, що інформатизація освіти радикально змінює і характер навчального процесу, тобто уможливорює повністю розкрити творчий потенціал педагога, різко підвищити якість здобутих теоретичних знань студентів, використати можливості найсучасніших світових інновацій у певній галузі, надає перспективу кожному вільно рухатися у світовому інформаційному просторі, створюючи реальні умови для побудови демократичного суспільства [5; 6].

Сьогодні в навчальному процесі широко застосовуються сучасні технічні засоби навчання, мультимедійні технології, Інтернет тощо. У процесі навчання студенти вирішують завдання щодо моделювання реальних професійно важливих ситуацій, проводять обробку експериментальних даних, вчать керувати аптекою, вивчають основи фармацевтичної опіки хворих, знайомляться з митним контролем та державним податковим законодавством.

Випускники вищих фармацевтичних освітніх закладів успішно працюють в аптеках, аптечних складах чи гуртівнях, контрольно-аналітичних лабораторіях, інспекціях з контролю якості ліків, фармацевтичних фірмах, на хіміко-фармацевтичних заводах чи фабриках, в аптеках медичних закладів різних відомств, а також у лікувально-профілактичних закладах чи закладах з реалізації медичної техніки, в митній службі контролю тощо.

Фармацевтична освіта – це безперервний цілеспрямований процес розвитку й виховання особистості при реалізації освітньо-професійних програм і послуг (діяльності) в межах та поза межами загальної (або професійно-технічної) середньої, вищої та післядипломної освіти за денною, вечірньою та заочною (або дистанційною) формами навчання [8].

Отже, сьогодні необхідно концентрувати увагу з процесу навчання на його результат, тобто необхідна орієнтація змісту й організації навчання

на основі інформаційних технологій та пошуку ефективних механізмів їх запровадження в процесі фахової підготовки. Саме тому з 2000 року узгоджено принципи підготовки фахівців фармацевтичної галузі з кращими досягненнями вищої світової фармацевтичної школи шляхом уведення до навчання професіоналів стандартизованої процедури діагностики професійної компетентності – ліцензійні інтегровані іспити за спеціальністю «Фармація». Тобто нові стандарти підготовки кадрів для фармацевтичної галузі варто базувати на старих добрих традиціях, які дещо відображають сучасні реалії.

Висновок. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що професійно важливі риси є інтегрованим комплексом якостей фармацевта як особистості, визначають його спрямованість, зумовлюють здатність до індивідуально значущої та важливої практичної діяльності відповідно до існуючих морально-етичних, деонтологічних і правових норм, складаючи інформаційну культуру фармацевта як фахівця. Необхідність змін у системі фармацевтичної освіти свідчить про доцільність використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ, які здійснюють підготовку провізорів. Важливою передумовою успішного здійснення професійної діяльності в галузі фармації є не лише здобуті знання впродовж навчання чи професійна компетентність фармацевта, а поєднання психолого-педагогічних та професійних морально-етичних норм з інформаційною культурою.

Отже, ефективне формування практичних знань, умінь і навичок, особистісних якостей майбутнього фахівця-фармацевта потребує інтенсивного навчально-виховного процесу, соціально-

гуманітарної і професійної підготовки у вищих навчальних закладах, що вбачаємо перспективою подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабінцева Л.Ю. Теоретико-методологічне обґрунтування інформаційного моніторингу фармацевтичного ринку в системі охорони здоров'я: дис. ... на здоб. наук. ст. док. біол. наук: спец. 14.03.11 «Медична та біологічна інформатика і кібернетика». Київ, 2015. 298 с.
2. Добровольська А. Формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців в межах реалізації моделі педагогічної системи. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 312–324.
3. Ісаєва О.С. «Професійна цілісність і чесність» майбутніх. Збірник наукових праць: Педагогічні науки. 2016. Випуск LXXII. Т. 2. С. 81–84.
4. Побережна Л.Я. Викладання інформаційних технологій студентам-фармацевтам як складова частина успішної комерційної діяльності аптечних мереж. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.6. С. 325–330.
5. Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір. Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції. 2009. 314 с.
6. Черных В.П., Толочко В.М., Зайченко А.В. Фармацевтическое образование в мире. 2004. 92 с.
7. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом. 2006. 365 с.
8. Черных В.П. Стратегия подготовки кадров для отрасли. Ліки і здоров'я. 1998. № 8.
9. Чупандина Е.Е. Развитие фармацевтического образования в условиях модернизации. Фармація. 2010. № 7. С. 46–49.
10. Zlotos L., Kayne L., Thompson I., et al. A web-based tool for teaching pharmacy practice competency. American journal of pharmaceutical education. 2010. Vol. 74. № 2. Article 27. P. 1–6.